

A fiatalkorban kialakuló szerhasználat és a család kapcsolata

Balla Mihály

bonelessfoot2@gmail.com

SZTE JGYPK Alkalmazott Pedagógiai Intézet

Tanulmányomban a család és a fiatalkorban kialakuló szerhasználat kapcsolatáról fogok írni, a téma jelentőségét pedig több, személyesen elkészített interjún keresztül fogom bizonyítani. Ezek főleg a család és fiatal gyermekkori kapcsolatára fókuszálnak és arra, hogy a család hogyan járult hozzá a droghasználat kialakulásához. Írásom végén összegzem a kapott eredményeket, majd bővebben kifejtem a szakmai véleményem azzal kapcsolatban, hogy ebben a problémában hol a helye egy szociálpedagógusnak.

Kulcsszavak: *család, gyermekkor, szerhasználat*

Bevezetés

Azért választottam ezt a témát, mert mindig is érdekelt, hogy a család miként működhet, mint befolyásoló tényező a szerhasználat kapcsán, illetve már a középiskolában elkezdett érdekelni a filmekben megjelenő, misztikum övezte szerhasználó világ, amelyről – a filmeken túl – a televízió híradásaiból szerezhettem ismereteket leggyakrabban. Ez az érdeklődés a felsőoktatási tanulmányaim időszaka alatt sem hagyott alább, így még alaposabban kezdtem érdeklődni a téma iránt. A motíváltágomat az is fokozta, hogy észrevettem, hogy a környezetemben és az ismeretségi körömben egyre nő a szerhasználók száma. Ők segítették a munkámat azzal, hogy az interjúkat készíthettem velük. A kutatásom szakterülete kapcsán kétségkívül hatást gyakorolt rám az is, hogy jelenleg Magyarországon az illegális droghasználat kifejezetten tabutémának számít, és rendkívül kevés reális anyag és kutatás irányul erre a területre, viszont annál több internetes forrás és cikk biztosít információt.

A család mint a szerhasználat lehetséges oka

Kutatásom központi témája a család szerepe a szerhasználat kialakulásában, ezért a továbbiakban tekintsük át a család és a szerhasználat közötti kapcsolatot, mint ok-okozati tényezőt, és vegyük számba a védő mechanizmusát is.

A mai felgyorsult világban a szülők egyre kevesebb időt töltenek a gyermekeik nevelésével. Gyakran a média és az okoseszközök töltik be ezt a szerepet. Ezek arra szolgálhatnak példát, hogy a későbbiekben meggyengülhet a gyermek és szülő közti kötődés, a gyermekek úgy érezhetik, kevesebb szülői szeretetet kapnak, amelynek pedig a proktív faktorok közt jelentős szerepet kell betöltenie. A serdülőkorban a legmagasabb a szerkipróbálási mutatók aránya, ez pedig vitathatatlanul összefügg azzal, hogy ekkor a családi kapcsolatoktól a kortársi viszonyok felé irányul a kapcsolatok fontossága. Ez a hatás lényegében a családi szocializáció alapszik (*Demetrovics, 2007*). Ha a családi kötődés, mint drogfogyasztást gátló erőforrás elmarad, akkor ez – a kutatások alapján – jelentős mértékben szerhasználathoz vezethet.

Kézenfekvő az összefüggés a szülői halál és az illegitim szerek fiatalok általi kipróbálása és használata között. Amikor egy ilyen tragédiáról van szó, egy addig stabil pont tűnhet el a gyermek életéből, s ez rengeteg negatív érzelmet von maga után: depresszió, magányosság, kétségbeesés és még sok egyéb. Kamaszoknál ilyenkor a drogfogyasztás mint megküzdési mechanizmus lép fel, ezt nevezhetjük akár egyfajta menekülési alternatívának is a valóság elől. Ezekben az esetekben sokkomponensű problémáról beszélünk, mivel nemcsak a gyermeket befolyásolja, hanem a család többi tagját is.

Kutatások bizonyították, hogy ha egy családban jelen van a deviancia és azon belül is a szerhasználat, az nagymértékben növeli a lehetséges drogabúzust és a mintakövetés esélyét. A szerhasználat kapcsán beszélhetünk az alkoholfogyasztásról, gyógyszerek szedéséről, mint legitim szerhasználat vagy más illegitim szerhasználatról. További rizikófaktor-növelő devianciák például az öngyilkossági kísérlet vagy befejezett öngyilkosság, pszichológiai terápia és a börtönbüntetés is (*Rácz és mtsai., 2005*).

A következő kommunikációs nehézségek fordulhatnak elő: a felek nem tartják a szemkontaktust egymással, és ezáltal az alapvető közvetlen kommunikáció hiánya is vélelmezhető. Gyakran félbeszakítják a másik felet, és helyette beszélnek. Emellett a családon belül előfordul az egymással szembeni alacsony szintű emocionalitás. Számos esetben az elkerülést alkalmazzák a konfliktuskezelésre. Ezek a problémák a család diszkfunkcionalitását okozzák (*Demetrovics, 2007*).

Kutatásom célja és módszere

Kutatásom célja az volt, hogy megfigyeljem, milyen összefüggések fedezhetők fel a fiatalokban kialakuló szerhasználat és a családi kapcsolat között, illetve ennek a későbbi hatásait is tanulmányozni kívántam. Szerettem volna tudni, hogy van-e valamilyen minta, ami több egyénre is igaz. Hamar kiderült, hogy bizonyos faktorok sok esetben többször megismétlődtek. Arra is kíváncsi voltam, hogy válaszadóimnak milyen tervei vannak a jövőben a szerhasználó életmódra vonatkozóan, és hogy hogyan látják önmagukat: hol vannak most, és hova tartanak? A témám választásának másik oka pedig az, hogy a mai világban egyre több az elvált szülő, valamint egyre növekszik az egyszülős és

a mozaikcsaládok száma is. A gyermekkori problémák pedig rányomják a bélyegüket az ember egész életére. Tehát a családnak, mint befolyásoló tényezőnek hatalmas szerepe lesz a gyermekkortól kezdve egész életünkben.

A kutatásom elkészítéséhez a kevert típusú interjút használtam, amelynek lényege, hogy egy strukturális kérdéssoron alapul, ezek a kérdések jól körül járhatók és megválaszolhatók, de elhangzanak nyitottabb kérdések is, amelyek esetében, ha a szituáció úgy követeli, akkor az interjúztató vissza is vonulhat, hogy a partnere teljes mértékben kibontakozhasson, éppúgy, mint egy mélyinterjú esetében.

Az interjúalanyok jellemzése

Interjú alanyok	Kora	Neme	Jelenlegi lakhelye	Gyermekkori lakhelye	Iskolai végzettsége	Társadalmi pozíciója	Gyermekkori család
Első	25	Férfi	Nagyváros	Tanya	Főiskolai oklevél, Egyetemi hallgató	Egyetemi hallgató, Diákmunka	A szülők együtt nevelik
Második	21	Férfi	Nagyváros	Kisváros	Érettségi	Gyári dolgozó	Az édesapa meghalt
Harmadik	23	Férfi	Nagyváros	Kisváros	Érettségi, Egyetemi hallgató	Egyetemi hallgató, Diákmunka	A szülők elváltak
Negyedik	24	Férfi	Nagyváros	Falu	Egyetemi diploma	Online újságíró	A szülők együtt nevelik
Ötödik	26	Férfi	Kisváros	Tanya	Érettségi, szakma	Szakács, Vendéglátós	A szülők elválnak
Hatodik	28	Férfi	Nagyváros	Kisváros	Művészeti iskola	Művész, restaurátor	A szülők meghalnak

1. táblázat: Az interjúalanyok főbb szociális ismertetői

A táblázatból láthatóvá válik, hogy a beszélgetőpartnereim mind a húszas éveikben járnak. A legfiatalabb 21 éves volt az interjú készítésekor, míg a legidősebb 28 éves volt, tehát az átlagéletkor 24,5 életév.

Eredmények

1. Milyen életkorban kezdődött a fogyasztás?

A válaszokból kiderült, hogy az összes interjúalanyom viszonylag fiatalon, néhány esetben nagyon fiatal korban próbálta ki az illegális szereket, vagy vált rendszeres fogyasztóvá. A kipróbálás minden esetben a tinédzserkor eleje és vége közt történt. Itt kor szerint növekvő sorrendben fogom bemutatni a válaszadókat: azzal kezdem, aki az interjú alanyaim közül a legfiatalabb korban kezdett el szerrel élni, majd azzal fejezem be, aki közülük a legidősebben próbálta ki. Legfiatalabb korban az utolsó válaszadó kezdte a használatot, ő akkor 12-13 éves lehetett. Egy másik válaszadó 14 és 15 éves kora között kezdett el illegális szerrel élni. *„Legelőször is a legális drogokkal foglalkozni már tizenéves koromban kezdtem el. Akkor cigarettázni és alkoholt fogyasztani kezdtem el, illetve a marihuánát is tizenéves vagy tizenöt éves koromban használtam először”* (21 éves férfi).

Másik válaszadó 16 éves korában próbált ki illegális kábítószer. *„16 éves koromban kezdtem el, és egy évvel később már rendszeresen szívtam, ami azt jelenti, hogy havi szinten, ha másnak volt, akkor még bele is adtam pénzt. Az első ecstasy pedig körülbelül 18 éves koromban volt. Onnantól pedig már direkt akartam mindent kipróbálni”* (23 éves férfi). Egy válaszadó szintén 16 éves kora körül próbálta ki. *„Azt mondanám, hogy 16 éves koromban volt az első alkalom, de akkor ez még nem volt rendszeres, hanem csak alkalmanként, egyszer-egyszer, később nyugtatót is használtam rendszeresen 17 éves korom táján”* (24 éves férfi). Egy másik alanyom 18 éves korban próbálta ki a herbált, ami rossz élmény volt elsőre. *„Először úgy, mint illegális szert, 17 vagy 18 éves koromban próbáltam ki a barátaimmal, de nem vagyok benne teljesen biztos, hogy hány éves lehettem akkor. Első találkozásom a herbállal volt, ami egy borzalmas élmény volt, és egy évvel később nagyjából fűvel folytatódott”* (25 éves férfi). Egy válaszadó pedig 19 éves korában próbált ki először illegális szert: *„19 éves koromban próbáltam ki a zsályát a barátaimmal. Aztán kezdtem el a füvet is, és körülbelül azóta is”* (26 éves férfi).

2. Kinek/kiknek/minek a hatására történt a kipróbálás?

Ennél a kérdésnél jól láthatóvá válik, hogy hatból négyen egyértelműen a környezetük és barátaik hatására próbálták ki először szereket. Ha nem is említették, hogy ez baráti hatásra történt volna, szinte minden esetben baráti környezetben került rá sor. *„Szerintem ez az emberek 90%-val úgy van, hogy először a fűvel kezd, én is azzal kezdtem. Kolis voltam gimnáziumban, és hát az ottani szobatársaim és haverjaim hatására próbáltam ki. Láttam, hogy ez egy jó dolog”* (24 éves férfi). A környezet hatalmas befolyásoló hatást gyakorol a fiatalokra, akik szeretnének tartozni valahova, nem pedig kilógni a sorból. *„Egyetemen folytatódtak az élményeim, ott főleg a fűvel, buliban, piásan. Azzal el is*

voltam egy ideig, majd meguntam. Viszont körülöttem nagyon sokan nyomták, így amikor már nem volt kedvem nyomni, féltem, hogy emiatt bénának tartanak majd” (25 éves férfi).

Volt olyan, aki elsődleges okként saját kíváncsiságát hozta föl. *„A kíváncsiságom hatására, nem gondolom, hogy bárki is befolyásolt volna ezeknek a meghozatalában. Pusztán kíváncsiság, mik vannak még a fejemben, amiket nem tudok, viszont az is igaz, hogy először a legközelebbi barátaimmal próbáltam ki” (26 éves férfi).* Volt, aki nagyon szépen összefoglalta, hogy mi az a három tényező, amely egy tinédzserkorú fiút nagyon könnyen tud befolyásolni: *„Mindenképpen a barátaim hatására, mert menő volt, csajok miatt is, hogy menő legyek, a zene nagyon másképp hatott így. Szóval a zene hatására, a nők hatására és a barátaim, a környezetem hatására” (23 éves férfi).* Egy esetben volt indok a szerhasználatra az, hogy az alany el akart menekülni a valóság elől akkor, amikor elvesztette az édesanyját: *„Elvesztettem anyukámat, és ennek a következményeképp elfogadni a világot, és valami újba menekülni. Zárkózott voltam a külvilág felé, és ezzel próbáltam meg enyhíteni a dolgot” (28 éves férfi).* Itt, mint olvasható és egyértelmű is, egyfajta problémamegoldóként és gyászfeldolgozóként működött a szerhasználat.

3. Gyerekkorban vagy serdülőkorban milyen volt a család légköre (a szülők egymással való viszonya, problémamegoldása)?

A hatból két esetben éltek vagy élnek még együtt a szülők, három esetben elváltak, és összesen két esetben hunyt el az egyik vagy mindkét szülő. Az érintettek nagyon megviselte a szüleik elvesztése. *„A család légköre 6-7 éves koromig idilli, és utána 9 éves koromban meghalt anyukám utána nem létezett az a fogalom számomra, hogy család” (28 éves férfi).* A hatból öt esetben volt rossz, vagy vált rosszra a család légköre, mindössze egyetlen alany számolt be szerető családi légkorról. Egyes esetekben a válás után javult a család légköre. *„Gyerekkoromban, amikor még az eredeti szüleim együtt voltak, akkor is rossz volt a viszony, soha nem a problémamegoldásra törekedtek, hanem arra, hogy kinek van igaza abban a pillanatban” (26 éves férfi).* Az egyik fiú, a szülei mielőtt elváltak volna serdülőkorában, kifejezetten rossz családi légkorról számolt be. *„Anyám, apám között a veszekedések, ellentétek, cirkusz, akkor már elég komolyan nem volt jó a család légköre” (21 éves férfi).* Két olyan eset van, ahol akkor is és még most is együtt vannak a szülők. A kettő közül az egyiknél normális volt a családi légkör, amit úgy ír le, hogy *„Nyilván minden családban vannak problémák. Voltak veszekedések a szülők között, de nem azt kell elképzelni, hogy az volt egész nap, hogy ordítottak egymással, de persze előfordult.”* A másik esetben rossz családi légkorról számoltak be: *„Gyerekkoromban nagyon sokat veszekedtek a szüleim, ez később enyhült, de nem voltak ritkák a nagyobb veszekedések. Úgy vettem észre, hogy csak miattam vannak együtt. Sőt, ezt többször a szememre is vetették. Meg a hatalmas ordítózások közepette a válást emlegették. Borzalmasak voltak ezek” (25 éves férfi).*

4. A szülők nevelési stílusa

Ebből a kérdésből nagyon jól látszik, hogy a legtöbb esetben korlátozó volt a szülők nevelési stílusa. Szinte mind a hat esetben az egyik, másik vagy mindkét szülő ezt a nevelési stílust alkalmazta: „*A szüleim nagyon sokáig nem engedtek el sehova, még a strandra is úgy szöktem el. Túlságosan féltettek mindentől, aminek 18 éves koromban vettem véget. Onnantól sokkal kevésbé tudtak lekorlátozni, viszont még így is félttem bejelenteni, bármikor elmentem bárhová. A szüleim alkoholistának is tartottak, amikor hétvégente eljártam bulizni a barátaimmal, és a szememre vetették*” (25 éves férfi). Ha ez a magatartás csak az egyik szülőre volt jellemző, az főleg az édesanyákra igaz, míg az édesapák mondhatók megengedőbbnek. Ezt a hatból két esetben is kiemelték. Egy esetben pedig megemlítették, hogy éppen az édesanya részéről volt megengedő a nevelési stílus. „*Édesanyámnak tartoztam mindig is felelősséggel, hogy hova megyek, neki kellett csak beszámolnom. Én meg, mivel fiú vagyok, és a családban van azért egy pár lány, és nem is én vagyok a legidősebb, olyan 18-19 éves koromtól oda mehettem, ahova akartam, de ez az anyámmal való bizalmat is jelentette. Ő is megbízott bennem, és én is megbíztam benne*” (26 éves férfi).

5. Milyen volt a kommunikáció a családban?

Megállapítható, hogy a legtöbb esetben rossz volt a kommunikáció az interjúalanyok gyermekkorában. Ez indulhatott a szülőktől, de oka lehetett a gyermekek részéről a zárkózottság, az, hogy inkább a barátaikkal osztották meg a személyes problémáikat. „*Nem is igazán volt erre idő, meg más a családuknak, mivel határon túli magyarok vagyunk, ott teljesen máshogy működik egy család, mint itt. Mások a szereplők – mások a szerepek. Anya csak dolgozott, ellátta a háztartási munkákat, de nem volt mélyebb beszélgetésünk, amikor még otthon laktam*” (26 éves férfi). Előfordult, hogy csak az egyik féllel volt jó a kommunikáció, ezt több esetben említették is. „*Nem beszélünk meg mindent, személyes dolgokat abszolút nem közöltem. Gyerekként anyámmal nagyon sokat kommunikáltam, de ezzel szemben apámmal ezt nem lehetett megtenni. Ő nem a gyerekek problémájával fog foglalkozni*” (28 éves férfi). Többször említették azt is, hogy saját maguk miatt volt rossz a kommunikáció a családban, mert akkor még nem igényelték. „*Jónak mondhatnám a kommunikációt a szüleim felé, bár én gyerekkoromban kissé zárkózott voltam feléjük, nyilván sok mindent megbeszéltem velük, de igazán, amit éreztem, ami igazán foglalkoztatott, azt így inkább a szüleimnek nem mondtam sose*” (21 éves férfi). Összegezve: hat esetből ötnél számolhatunk be egyértelműen rossz kommunikációról.

6. A család tudott-e a szerhasználatról?

A megkérdezettek a legtöbb esetben próbálták titkolni, elrejtteni a szerhasználat tényét, nem akarták, hogy a szülők tudjanak erről, de vannak látható jelei, amit viszont nem sikerült mindig teljesen elfedni. Szinte az összes interjúban megemlítették,

hogyan sejtették a szülők, annak ellenére, hogy nem lett nyíltan kimondva. „Azt, hogy tudott-e, senki nem tudja megmondani, mert azért észre lehet venni dolgokat. A saját tudomásom szerint soha nem hozták szóba, attól függetlenül lehet, hogy sejtették” (24 éves férfi). „Faterom szerintem sejtette, lelke mélyén tisztában volt vele, csak nem akarta elfogadni. Annyi kommunikációt nem akart rászánni, hogy érdekelje. Valószínűleg sejtette, mert látott párszor, amikor be voltam szívva, mint az állat. Párszor próbált rá célozgatni” (28 éves férfi). Két esetben tudtak nyíltan a szerhasználatról, de azok közül is csak egynél voltak teljesen elfogadóak. „Nem tudtak róla, nagyon sokáig azt sem, hogy cigarettázom, és azt is tizenhat-tizenhét éves koromig. Tizenhét éves koromtól kezdve viszont anyám mindent tudott, édesapám soha. Anyukám igazából nagyon jól reagált rá. Őt annyira nem zavarta” (21 éves férfi). Egy esetben ellenezte az édesanya, viszont az édesapa akkor már rég nem volt része a család életének. „Nemrég derült ki, nagyjából másfél évvel ezelőtt. Az egész családom nagyon rosszul fogadta, nagyon egysíkúan látják ezt az egészet, de édesanyám már elfogadta, és bízik benne, hogy nem vagyok akkora idióta, hogy meghaljak tőle” (26 éves férfi). A válaszokból látható, hogy szinte senki nem akarta a szülei tudtára adni a szerfogyasztást. Volt, aki szégyennek, megalázónak tartotta volna, ha rájönnek. „A társadalom megítélése is elég negatív. Én eredetileg egy kis faluban élek, ahol az egy rohadt nagy szégyennek számítana” (24 éves férfi).

7. Hogyan változott meg a szer használata kapcsán a válaszadó viselkedése?

Ennél a kérdésnél nagyon sokfajta választ kaptam, de egy séma felismerhető volt a válaszadók körében: új élményeket tapasztaltak, új ismerősökre, barátokra találtak szerhasználat közben. Sűrűn megemlégtették interjún belül és kívül is, hogy az illegális szerhasználat új kapukat nyitott meg előttük. „Más ember lennék, ha nem kezdtem volna ezt. Sokkal kevesebb, sokkal unalmasabb ember lennék. Lehet, hogy több pénzem lenne, biztosabb életem, de nem éltem volna ennyi mindent át” (23 éves férfi). Volt, aki ennek köszönhetően találta meg, hogy hova tartozik. „Nagyon sok mindent változtatott. Nem tartoztam semmilyen társadalmi réteghez sem, és igazából nem voltak barátaim, és ez adott nekem egy komfortzónát, mert mentálisan sérült emberek voltak, és ezekkel kerültem kapcsolatba. Nyitottunk egymás felé, így alakultak ki barátságaim” (28 éves férfi). Másik interjúalanyom olyan régóta használ különböző illegális szereket, hogy már meg sem tudná mondani, hogyan változott meg ennek kapcsán a viselkedése. „Olyan régóta része az életemnek, hogy nehéz visszaemlékezni, hogy viselkedtem azelőtt, mielőtt bármit fogyasztottam volna, de az biztos, hogy nagyon nagy mértékben megváltoztatja az embert” (21 éves férfi). Másik esetben úgy gondolja az illető, hogy a szer nem volt nagy hatással a viselkedésére. „Nem hiszem, hogy kardinálisan befolyásolta volna a viselkedésemet vagy attitűdömet” (24 éves férfi).

8. Milyen élményeket adott a szerhasználat?

A hat válaszadó közül három esetben számoltak be inkább pozitív élményekről. *„Az egész baráti társaság megnyílik, amikor ezt csináljuk, akár mélyebb beszélgetések, gondolatok, akár mint egy terápia. Van, hogy csak ülünk hatan, beszélgetünk egymás gondolatairól. Mindenki elmondja, hogy mik zavarják, vagy mit lát jónak vagy rossznak ebben az életben, és ezeket ki tudjuk beszélni”* (26 éves férfi). Ami a negatív élményeket illeti, ezek nem is a kábítószerrel kapcsolatosak, hanem az azt övező megítéléssel vagy rendőri intézkedésekkel. Az egyik interjúalanyt súlyosan megverték az egyik ilyen incidens során. *„Rengeteg negatív élményem is volt, de ez inkább a rendőrséggel kapcsolatos, és azzal, hogy nem tudtam használni a különböző szereket”* (23 éves férfi). Van olyan, aki a szerhasználat negatív és pozitív oldalát is látja. *„Negatív élmény az önkontroll elvesztése. Különböző depressziós gondolatok, amik elő szoktak jönni, üldözési mánia, túlgondolás és hasonlók. A másik része viszont az ellazulás, a kikapcsolódás, nem a szokványos közönyös dolgokon jár az agyam.”*

9. Kértek-e segítséget?

Ennél a kérdésnél nagyon jól megfigyelhető, hogy hat emberből egy sem kért segítséget: vagy nem érezték, hogy szükségük lett volna rá, vagy önmaguktól várták a segítséget, végső esetben nem is igazán tudták, hogy hova, kihez lehet/kellene fordulni. *„Nem kértem segítséget, úgy gondolom, az egyetlen segítség, amire szükségem van, az belülről származik. Bár lehet, hogy szükségem lett volna rá”* (25 éves férfi). A segítségkérést sokan a gyengeség szinonimájaként fogják fel, vagy megalázónak tartják, főképp tinédzserkorban. Egy válaszadó mondta azt, ha szüksége lenne rá, a barátaitól kérne segítséget, és egy válaszadó nem kért, de kapott segítséget, pszichológustól és barátoktól. (Felnőttkorában szakember segítségét kérte.) *„Igazából nem kértem, de kaptam segítséget, középiskolában be kellett járnom pszichológushoz. Abszolút nem tudott segíteni. Szerintem a téma alapjaiban nem jól van kezelve. Baráti segítséget nagyon sokat kaptam”* (28 éves férfi). Ő volt az egyetlen, akivel szakember is foglalkozott.

10. Mi az oka a szerhasználatnak?

Megfigyelhető, hogy elsősorban a kikapcsolódás és szórakozás a fő használati ok. Néhány esetben kíváncsiság vagy felvágás volt az indok. *„Saját döntés és kíváncsiság, nincs semmilyen komolyabb oka, buli. Kikapcsolódás, szórakozás”* (26 éves férfi). A fogyasztás sokszor, mint menekülési mechanizmus jelent meg először, vagy vált a problémamegoldás egyik módszerévé. *„A Xanaxnak voltak problémás okai, hogy miért használtam. Szerelmi csalódás, valahogy nők terén mindig el voltam cseszve. Sose jött össze semmi. Egy idő után ráhagytam a próbálkozást, és csak tompulni akartam”* (25 éves férfi). Az egyik válaszadó pedig öngyógyítás céljából kezdte el. *„Eleinte az volt az*

oka, amit mondtam is: a pánikbetegség, depresszió, satöbbi, ebből ki is lábaltam, nyilván nemcsak a fű miatt, hanem dolgoztam is a lelkivilágomon” (24 éves férfi). Mindannyian olvashattunk már a marihuána orvosi használatáról. Itt külön említeném a rekreációs, és külön az orvosi használatot. Számos országban vagy államban legális a rekreációs és az orvosi használat. Összefoglalva, a szerhasználat leggyakoribb indokai a következők: kikapcsolódás, szórakozás, menekülés, problémamegoldás, egyes esetekben öngyógyítás.

11. A szerhasználat miben befolyásolja a jelenlegi életét?

Itt szinte minden válaszadónál eltérő választ kaptam. Az első beszélgetőpartnerem szerint alig befolyásolja a jelenlegi életét. *„Úgy vettem észre, hogy csak kismértékben van befolyással a jelenlegi életemre, mivel nem akarom, hogy eluralkodjon rajta. Egy-egy buli után próbálok túlélni a másnapját csakúgy, mint minden más fiatal, amikor szénné isszák magukat egy diszkóban*” (25 éves férfi). Egy másik válaszadó azt állítja, hogy a szórakozásának, kikapcsolódásának kardinális részét képezi. *„Ha valamilyen jellegű kikapcsolódás vagy szórakozás, amire számítok, akkor ezeknek szerves részét képezi valamilyen tudatmódosító szer fogyasztása. Igazából, ha úgy alakul, hétköznapi használatról is tudunk beszélni*” (21 éves férfi). Más életében pedig nagyon fontos szerepet töltött be a szerhasználat. *„Szerintem egy évvel ezelőtt még óriási teret foglalt el, uralkodott az, hogy a következő élmény milyen lesz, hogy fogom megtenni. Utána egy évvel ezelőtt elmentem egy bulira, körbenéztem, és azt éreztem, hogy én nem ide tartozom. Mert én ezt már megéltem, és már nem tudtam semmi újat tapasztalni*” (28 éves férfi).

12. Most milyen pozitív/negatív hatásai vannak a használatnak?

Többen említették pozitívumként, hogy új emberekkel ismerkedtek meg, barátokra leltek, új élményekkel lettek gazdagabbak, és a szerhasználat tágitotta a világnézetüket. Negatívumként pedig a mentális zavarokat vagy lehangoltságot, függőséget említették. *„Jelenleg pozitív, hogy nagyon sok emberrel ismerkedtem meg, ezáltal, sok kedves emberrel, és tényleg segít kikapcsolódní, főleg a mostani vírusos szituációban, amire szükségem van. Amit észrevettem, hogy negatív és zavar, hogy a baráti társaságomban túl sokszor ez a téma, illetve, ha sűrűn csinálod, rányom a mentális állapotodra is*” (25 éves férfi). Volt olyan válaszadó, aki külön kitért a különböző drogok idegkárosító hatásaira is, ami nála bekövetkezett a hosszan tartó szerhasználatból adódóan. *„Az agyamra nagyon rossz hatással volt. Nem tudok gyermekkori képeket visszaidézni, ami körülbelül 3-4 éve még a fejemben voltak, sokkal rosszabb a memóriám. Sokkal nehezebben építék fel összetett mondatokat és komplexebb gondolatokat*” (28 éves férfi). Egy másik interjúalanyom szerint nincs semmilyen probléma, ha egyensúlyban tudjuk tartani a szerhasználatot. *„A Xanaxnak, a fűnek is MDMA-nak, az ecstasynak is megvannak a pozitív hatásai, csak nagyon balanszban kell őket tartani. Tudni kell őket használni*” (23 éves férfi). Másik

interjúban is a mértékletesség fontosságára hívta fel a figyelmet az interjúalanyom, aki ezt tartotta a legfontosabb tényezőnek a szer pozitív használatának kiváltása érdekében. Negatívumként pedig az étvágytalanságát említette. Mindössze egy esetben említettek kizárólag pozitívumot, aminek oka, hogy ez az alanyom csak marihuánát szív, amelynek nincsenek olyan súlyos mellék- és utóhatásai, mint a szintetikus szereknek. *„Nem vagyok másnapos, és ugyanúgy megvan egy jó érzés. Megszokás, az nagyon erős. Testileg nem vagyok függő, pszichésen se vagyok olyan szinten függő, hogyha nincs, akkor lekaparom a falat”* (24 éves férfi).

13. Mennyire tartja károsnak, addiktívnak a használt szert, mennyire van tisztában a hatásaival?

A hat interjúalanyból öten mondták azt, hogy tisztában vannak a hatásokkal, egy személy nem annyira, viszont ez a személy használja a legkevesebb fajta kábítószer. Az első interjúalanyom magától a szertől és annak mennyiségétől függően tartja károsnak az adott szert, és a szintetikusakat véli addiktívnak, ezek hatásaival pedig tisztában van: *„Az ecstasyt károsnak és addiktívnak tartom, nagy mennyiségben és sűrű rendszerességgel idegkárosító hatása lehet, tisztában vagyok a hatásaival. Semmit nem fogyasztok úgy, hogy ne lennék vele tisztában”* (25 éves férfi). Többen mondták azt, hogy az addikció egyenes mértékben függ a személyiségtől, attól, hogy ki mennyire fogékony az ilyesmire. Így igaz ez a következő válaszadómra is, aki mindent nagyon addiktívnak tart, és úgy gondolja, meg kell tanulni a különböző szerek használatát, emellett teljesen tisztában van ezeknek a hatásaival, mivel érdeklődik a téma iránt. *„Azt tudom mondani, hogy ez maximálisan személyfüggő. Én nem hiszek abban, hogy különböző szerek lennének addiktívak, hogy kinek van arra szüksége, hogy elmeneküljön a hétköznapi problémáktól, vagy hogy föloldódjon, fölszabaduljon, vagy hogy örömet okozzon magának akkor is, ha nincs más öröm az életben”* (21 éves férfi). A következő válaszadóm is – saját bevallása szerint – teljesen tisztában van a szerhasználat hatásaival, és a dohányzást vallja a legaddiktívabb szernek, amihez valaha hozzányúlt. Ugyanez igaz a 28 éves férfi válaszadómra is, aki az interjúban belül erről a részről tartalmasabban is beszámol. *„Teljesen tisztában vagyok a hatásaival még azelőtt, mielőtt kipróbáltam, előtte utánanézttem. Fórumokon is, használók tapasztalatait, tanácsait. Tisztában vagyok mindegyikkel, amennyire egy laikusnak lehetséges”* (26 éves férfi). A soron következő válaszadóm mindent nagyon addiktívnak tart, és felhívja a figyelmet a drogprevenciók fontosságára és a – tanulmányomban többször említett – mértékletességre. *„Mindegyik nagyon addiktív, még a fű is, és fű és fű közt is van különbség. A drogprevenciókat is nagyon támogatom. Meg kell ezekkel tanulni bánni, de már magának a cukornak is nagyon rossz hatása van. Csak mértékkel kell, és tudni, hogy mire használni. 17 éves korom óta megszállottja vagyok ezeknek, és ezért is tisztában vagyok mindegyiknek a hatásával”* (23 éves férfi).

14. Most milyen a családdal a kapcsolat?

A hat interjúból kettőnél említették meg, hogy azután lett jobb a kapcsolatuk a szüleikkel, miután elköltöztek otthonról. Az első interjúalanyom, mióta elköltözött otthonról, jobbnak véli a kapcsolatát a szüleivel, hetente hazalátogat. *„Most az egyetem miatt elköltöztem, de minden héten járok haza, és sokkal jobb a kapcsolatom, mint mikor ott laktam”* (25 éves férfi). Valakinek a gimnázium után lett jobb a kapcsolata a szüleivel, pár naponta beszél velük telefonon. *„Jó a családdal a kapcsolatom körülbelül, mint eddig. Gimiben volt megromolva. Nagyon rossz tini voltam. Most azt mondanám, hogy teljesen jó a kapcsolatom velük”* (24 éves férfi). Ők ketten jegyezték meg, hogy jobb lett a kapcsolatuk, miután huzamosabb időre elkerültek otthonról. Másik beszélgetőpartneremnek nagyon jó kapcsolata volt az édesapjával annak haláláig, édesanyjával és nagyszüleivel pedig a mai napig nagyon szoros kapcsolatot ápol. *„Édesapám már nem él, de vele nagyon jó volt a kapcsolat egészen addig, ameddig meghalt”* (21 éves férfi). A soron következő személynek, mióta a szülei elváltak, sokkal jobb a kapcsolata velük. *„Most nagyon jó, amennyire maxon lehet, mióta elváltak a szüleim, apámnak sokkal jobb az élete, anyámnak jobb az élete”* (23 éves férfi). Egy interjúalanyomnak pedig jelenleg nagyon jó a kapcsolata az édesanyjával és a testvéreivel is. *„Most otthon lakom, de az alaphelyzet nem ez, már 19 éves korom óta nem lakom otthon, és amióta elköltöztem, azóta még inkább, de előtte is jó volt a kapcsolatom a családommal, a testvéreimmel is. Mindenkit szeretek, mindenki szeret engem is. Látom is ezt rajtuk, és érzem is”* (26 éves férfi). Utolsó beszélgetőtársamnak már csak a testvére él, akivel sokáig nem tartotta a kapcsolatot, viszont mára ez javult, és jó kapcsolatot ápolnak. *„Testvéremmel nagyon sokáig nem tartottam a kapcsolatot, mert mentális zavarban szenved ő is. Most jó a kapcsolatunk, nemrég telefonáltam vele. Ő teljes mértékben tisztában van a szerhasználatommal”* (28 éves férfi).

15. Volt-e a családban szerhasználó?

Ennél a kérdésnél megállapítható, hogy a hat esetből ötben nem volt illegálisszerhasználó a családban, viszont három esetben alkoholista volt vagy még az az apa, és egy esetben az édesanya használt nyugtatókat a múltban: *„Úgy tudom, hogy igen, bár nem vagyok benne biztos, anyukám nyugtatókat szedett munkája során, azt, hogy milyen sűrűn, azt nem tudom”* (25 éves férfi). *„Apám volt alkoholista, és most is az, szerintem már több mint 10 éve. Részben emiatt is lépett ki a családból, de nemcsak emiatt, mert a nevelőapám is nagyon szeretett inni”* (26 éves férfi). Másik esetben az édesapa a párja halála után lett alkoholista. *„9 éves koromban meghalt anyukám, utána faterom elkezdett inni. Kirúgtak a munkahelyéről. Alkoholista lett, és a vagyont elkezdte eladni, hogy fenntarthassa a függőségét”* (28 éves férfi).

16. Miben változtatnál, ha tehetnéd?

Egyik alanyom nem érzi úgy, hogy bármilyen változtatásra lenne szüksége, úgy gondolja, javarészt kontroll alatt tartja a használatot. Véleménye szerint, ha úgy érezné, hogy változásra lenne szüksége, akkor tenne is a változásért, és volt más is, aki hasonlóan vélekedik. *„Szerencsére ennyi év után úgy érzem, úgy gondolom, nem vagyok annyira rabja ezeknek a dolgoknak”* (21 éves férfi). Volt olyan, aki úgy gondolja, hogy informálni kellene az embereket, és fel kellene hívni a figyelmet a mértékletességre. *„Azt tanítanám meg, hogy mit hogyan kell használni, és hogy mennyire fontos a mértékletesség”* (23 éves férfi). Továbbá van, aki úgy érzi, hogy neki éppen úgy jó, ahogy most van, és többet kapott a szertől, mint amennyit az elvett. *„Számomra a fű sokkal többet adott, mint amennyit elvett. Úgyhogy biztos nem mondanám azt, hogy bár soha ki ne próbáltam volna. Az anyagi vonzata miatt és az egészségügyi kockázata miatt tenném csak le. Jelenleg azt érzem, nekem ez így jó”* (24 éves férfi). A legnehezebb sorsú válaszadóm pedig a következőket mondta: *„Semmiiben sem változtatnék. Minden döntésemet úgy kellett meghoznom, hogy egy életre rám fog ragadni, nem bántam meg egy döntésemet sem”* (28 éves férfi).

17. Mit üzennél a serdülő önmagadnak?

Első válaszadóm fontos gondolatokat fogalmazott meg: *„Azt üzenném a serdülőkori magamnak, hogy ne vegyen és fogadjon el szar minőségű drogot senkitől. Illetve, ami nagyon fontos, nem mindenki érdemli meg a figyelmét és energiáját. Ne rontsa el a tinédzserkorát olyan emberek miatt, akik nem érdemlik meg”* (25 éves férfi). Volt, aki nem saját magának, hanem mindenkinek akart üzeni. *„Én inkább mindenkinek üzennék, hogy próbáljon ki mindenki mindent kismértékben, és ha tetszik, akkor csináld, ha nem, akkor ne, de ne juss el arra a szintre, hogy ebből problémád tudjon lenni”* (23 éves férfi). Következő interjúalanyom az alábbiakat üzenné a serdülőkori önmagának: *„Bízz jobban a családjában. Meg kell tanulnia minden embernek, ha kioktatnak, annak nyomós oka van, és abból tanulni kell. Nem azért oktatják ki az embert, hogy ártsanak neki, vagy hogy rossz legyen neki, hanem a saját javát szolgálja. – Ez nem csak szülővel kapcsolatban, hanem tanárok és barátok”* (24 éves férfi). Másik válaszadóm is nagyon mély és értékes gondolatokat fogalmazott meg. *„Legyél sokkal nyitottabb. Elég nyitott vagyok most is a mostani társadalmi szinthez képest, de legyen nyitottabb magamhoz képest is. Több személynek kellett volna megengednem, hogy közelebb kerüljenek hozzám”* (28 éves férfi).

18. Mit üzennél a serdülőkori családnak?

A hatból három esetben kaptam hasonló választ, amely a több odafigyelésre és elfogadásra hívja fel a figyelmet: *„Legyenek elfogadóbbak, felvilágosultabbak és nyitottabbak. Amikor a gyerek három hónapig szét van xanaxozva, az azért észrevehető, és segítségre van szüksége* (25 éves férfi), és: *„Azt mégis észre lehet venni valakin, hogyha levert. Már*

csak annyi jólesik az embernek, hogy »Hogy vagy?«. Szóval figyeljenek picit jobban oda, és több pozitív visszacsatolás azzal kapcsolatban, amit csinálok» (24 éves férfi). Volt, aki a rengeteg veszekedésre hívná föl szülei figyelmét. „Annyit üzennék nekik, hogy egymást ne bántásék annyira, mert az mindenkinek az életét megkönnyítette volna” (21 éves férfi). Egyik válaszadóm azt szerette volna üzenni, hogy ne szóljanak bele a hobbiibaiba, a zenei stílusába, azokba a dolgokba, amelyek foglalkoztatták és érdekelték őt. „Hogy hagyjanak békén. A hobbim, a zenei stílusom, a családomtól igazából mindig megkaptam a maga kritikáját. Soha nem vettem ezt túlságosan a szívemre” (26 éves férfi). 28 éves férfi válaszadóm akkor élő édesapját illetve trágár szavakkal.

19. Mit üzennél a jelenlegi családodnak?

A hat válaszadóból ketten hasonló választ adtak, csakúgy, mint az előző kérdésnél is, mégpedig az a kettő férfi, akiknek a szülei jelenleg is házasságban élnek együtt. Mind a kettő azt szeretné üzenni, hogy legyenek elfogadóbbak és megértőbbek. *„Azt üzenném nekik, hogy fogadják el az embereket a saját valójukban, és a drogozással kapcsolatban is legyenek nyitottabbak, mivel nem rossz szándékkal hozták létre őket, valamelyiket erős szorongásoldónak szánták, mint az ecstasyt. Persze a mai viszonylatban és felhasználásban nem az. Ezt én is tudom” (25 éves férfi). A másik válaszadóm a következőképpen fogalmazott: „Azt mondanám nekik, hogy legyenek már elfogadóbbak, nézzünk a dolgok háta mögé. Mindig az alkohollal példálózom, nézzük már meg, mire képes egy alkoholos befolyásoltság és egy THC-s, füves befolyásoltság, és gondoljanak bele, hogy nem feltétlenül tökéletes az ember élete. Attól, hogy ezt nem osztja meg a családjával, attól még nem biztos, hogy minden rendben van. Sokszor, ugye, kiút az esetek többségében, ha valaki szerhasználó lesz, az menekül. Egy idő után rá lehet unni. Olyan, hogy valaki tíz éve szórakozásból füvezik, olyan nincs” (24 éves férfi). Továbbá van, akinél a mostani helyzet nagyon rendben van, nem is igazán üzenne semmilyen komolyabb gondolatot. *„Örülök, hogy mindenki nyugodt, és szeretik egymást, és tök jó most otthon lenni, tök jó most látni, hogy egyben van a család, és hogy mindenki éli a kis életét” (26 éves férfi).**

Az eredmények összefoglalása

Az interjúkat lefolytatva és elemezve úgy érzem, jól választottam, amikor erre a kutatási módszerre esett a választásom. Így szerezhettem meg a lehető legtöbb hasznos információt a kutatott témával kapcsolatban. A kérdéseken végighaladva egyes sémák jól láthatóvá váltak, bizonyítva az eddig csak sejtett, de általam még nem igazolt felvetéseimet a korai droghasználattal kapcsolatban. Ilyenek a nem ideális családi körülmények, a rossz kommunikáció, az egyik vagy másik szülő hiánya, a válás és a halálesetek. Tehát legtöbb esetben gyermekkori traumákról is többször szó volt. A válaszadók szinte egyáltalán nem számoltak be ideális családi viszonyokról, a családokra inkább

a dezorganizáltság volt jellemző. Többször észlelhető volt, hogy az idő előrehaladtával, ahogy idősödtek a gyermekek vagy kikerültek a „családi fészekből”, úgy javult a család és a gyermek viszonya és ezzel együtt a köztük levő kommunikáció is. Több esetben pedig az segített, ha az össze nem illő szülőpár különvált, így megkönnyítve egymás és a gyermekük vagy gyermekeik életét. Az elmondások alapján, mint várható volt, egyértelmű, hogy sokkal fontosabb lenne a szülők megfelelő tájékoztatása az illegális szerekkel kapcsolatosan, hogy észre tudják venni, ha a gyermekük módosult tudatállapotban érkezik haza vagy van otthon. Illetve a szülőknek sokkal nagyobb hangsúlyt kellene helyezniük az elfogadásra, ezt többször konkrétan ki is jelentették az interjúk során: szeretnék volna, ha úgy fogadják el őket, ahogy vannak. Ezenfelül, sokkal több pozitív megerősítésre is igény lenne.

Az is kiderült, hogy a legtöbb esetben nem tartanak igényt segítségre. Sokan önmagukban keresik azt, többen pedig nem vallják be maguknak, hogy a szerhasználat problémát jelent nekik. Csupán egyetlen válaszadó igényelte szakember segítségét.

Az interjúkból az is kiderült, hogy mindegyik beszélgetőpartnerem szerhasználata már több évre nyúlik vissza. Jellemzően 5-10 év közötti időtartamról beszélhetünk, és ez alatt az idő alatt mára már mindegyik interjúalanyomnak kialakult egyfajta drogfogyasztási kultúrája. Egyik személy sem jelentette ki, hogy végleg le akarna mondani vagy szokni mindenről a jövőben. Legtöbb esetben csak minimálisan akarnak változtatni a szerhasználati szokásaikon, például szívesen csökkentenék a szintetikus szerek fogyasztásának mennyiségét. Ebből látható, hogy megtanultak együtt élni a már kialakult drogfogyasztási szokásaikkal. Számukra ez már a mindennapok részévé vált, és kikapcsolódásuk zöme is ehhez tartozik.

Szakmai javaslatok

Egy jó szociálpedagógusnak – szakmai tulajdonságai alapján – nagyon fontos szerepe lehet a drogfogyasztó fiatalok mellett. Fő feladata elsősorban a gyermekek és fiatalok viselkedésének a megfigyelése, így felismerve a különböző devianciákkal, szociális és mentális problémákkal küzdő gyerekeket, illetve a számukra szükséges segítségnyújtást biztosítani.

Egy szociálpedagógus már az általános iskolától kezdve sokat tud segíteni a drogprevenció alkalmazásával. Ennek a tevékenységnek főleg a középiskolában kellene kibontakoznia, ahol a legmagasabb a kipróbálási mutatók aránya. A drogprevencióval kapcsolatos programokat rendszeresen tarthatná, később felméréseket végezhetne, hogy az elmondottak alapján megállapítható legyen: a diákok milyen tudást sajátítottak el, és azok alapján építené fel a következő drogprevenációs előadás anyagát.

Fontosnak tartom, hogy nemcsak a diákok körében kell felvilágosítást tartani, hanem a szüleiknél is. A szülőknek is el kellene sajátítaniuk azt a tudást, amellyel fel

tudnak ismerni egy módosult tudatállapotot, ha a gyermekük úgy érkezik haza az iskolából vagy egy esti buliból.

A szociálpedagógusnak is – ha olyan intézményben dolgozik, ahol veszélyeztetett gyermekek vannak a közelében – fel kell ismernie a droghasználattal kapcsolatos jeleket, és azokat a gyermekvédelmi törvénynek megfelelően kell kezelnie.

Családtérapiák keretein belül pedig segíthetné a szerhasználó gyerekek és szülők megromlott kapcsolatának a javítását, az egymás felé való érzékenyítést, ideértve a kulcsfontosságú kommunikációt is. Külön a gyermekekkel, és külön a hozzátartozóikkal alkalmazhatná a segítő beszélgetés elemeit.

Ezek alapján szükségesnek tartom egy szociálpedagógus jelenlétét minden olyan intézményben, ahol droghasználat miatt veszélyeztetett kiskorú van, például: általános iskolák, középiskolák, egészségügyi intézmények (gyermekklinikák, drogambulanciák) és minden egyéb szociális intézmény. Végezetül pedig fontos volna fejleszteni a rugalmas együttműködést más szakemberekkel, ezzel egy komplexebb és jobban működő „team” kialakulását eredményezve.

Irodalom

Demetrovics Zsolt (2007): *A droghasználat funkciói*. Akadémia Kiadó, Budapest.

Demetrovics Zsolt (2007): *Drog, család, személyiség. Különböző típusú drogok használatának személyiségpszichológiai és családi háttere*. L'Harmattan Kiadó, Budapest.

Hoyer Mária, Komáromi Éva, Rácz József és Sasvári Andrea: (2005): *A drogkérdésről – őszintén*. B+V Lap- és Könyvkiadó Kft., Szentendre.